

MAAOMAAVALITSUS

EESTI MAAOMAAVALITSUSTE LIIDU HÄALEKANDJA

25. veebruaril 1936. a.

Nr. 2

NELJATEISTKÜMNES AASTAK.

Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Toimetaja: A. Loorits

Tellimise hind:		Toimetus ja talitus:	Kuulutuste hind:
Aastas	Kr. 5.—	Tallinnas, Suur Roosikrantsi nr. 12.	1 lhk. Kr. 20.—, ½ lhk. Kr.
Pooles aastas	2.50	Tel. 452-72. Posti j. arve nr. 252.	10.—, ¼ lhk. Kr. 5.—, ⅛ lhk.
1923 aastak.	—50	Jooksvad arved: Eesti Panga Tal.	Kr. 2.50, ⅙ lhk. Kr. 1.25.
1924—1935. a. à	2.50	linna osak. nr. 609, E. Rahvapangas	Dokumentide kaotamise kuulu-
		nr. 991 ja Põllumeeste keskpangas	tused 50 senti dokumendi pealt.
		nr. 728.	

Ilmub üks kord kuus, 12 numbrit aastas.

SISU:

Ülevaade vallakohtu saabumisest ja tegevusest Eestis	Lhk. 19
Valdade ümberkorraldamisest	„ 23
Perekonnanimede kaitseregistrist	„ 26
Riigikohtu otsuseid	„ 31
Küsimusi ja vastuseid	„ 32
Kuulutusi	„ 18

Kuulutatakse maksvusetaks:

Jakob Hansu p. St ü m p e r i hobusepass, väljaantud Käru vallavalitsusest 30. dets. 1921. a. Nr. 638 all.

Perekonnaseisu**Kantseleimargid**

25- ja 50-sendilised

on saada

Eesti Maaomavalitsuste Liidu

büroost

hinnaga 10 senti poogen (20 tükki).

Eesti Omavalitsuste Kinnitus A.-S.**„OMA“**

**Põhi- ja tagavarakapitalid üle
Kr. 520.000.—**

toimetab

tule,

elu,

rahe,

koduloomade,

murdvarguse- ja

klaasikindlustusi

Edasikindlustuste vastuvõtmine valdade vastastikku kindlustusseltsidelt.

Seltsi osanikkudeks on kõigi maakondade omavalitsused, paljud linna-, alevi- ja valdade omavalitsused.

Seltsil omad majad Tartus ja Viljandis.

Juhatus ja peakontor: Tartus, Riia tn. 41, telef. 3-44 ja 5-62.

Peaagentuurid:

Tallinnas, Väike-Karja tn. 3, telef. 437-59.

Rakveres, Viru Pangas, telef. 109.

Pärnus, Rütli tn. 29, telef. 2-30.

Agentuurid kõigil pooli üle maa.

Kaastöölitele ja tellijatele!

Ajakirja mahutavuse tõstmiseks on soovitat, et avaldamiseks saadetud artiklid oleksid võimalikult kokku surutud. — Trükivigade vältimiseks on tarvilik, et käsikirjad oleksid kirjutatud selgestiloetava kirjaga; eriti soovitat on masinakiri ridade laiema vahega. Toimetus jätab enesele õiguse käsikirja lühendada ja keeleliselt korrigeerida. — Avaldamata jäänud artiklite käsikirjad saadetakse tagasi ainult vastaval, käsikirjale juurdelisatud soovil.

Ajakirjas antakse vastusi tellijate küsimustele. Kui keegi tellijatest soovib saada vastuse enne järgmise numbril ilmumist, siis saadetakse sellekohasel soovil vastus posti kaudu kätte, kui selleks on lisatud juurde 10-ne sendiline postmark. Toimetus jätab enesele õiguse avaldada ka kirjateel saadud vastused, kui küsimused põhimõttelised ja üldhuvilised. Küsijate nimesid ei avaldata, kuid küsijatele, kes oma nime ega aadressi ei teata, ei vastata.

Ülevaade vallakohtu saabumisest ja tegevusest Eestis.

J. Vilks.

Kõigi teiste muudatuste ja uuenduste kõrval, mis Eesti rahva elus XIX sajandil Vene valitsuse ajal aset leidsid, väärib mainimist talurahva kohtukorraldus, millele alus pandi sajandi esimesel aastakümnel.

Talurahva kohtuasutistest rahvale kõige lähemal seisis vallakohus, mis koosnes rahva oma luust ja lihast ning enam kui sada aastat tegutses talurahva esimese astme kohtuasutisena. Kaasajal on vallakohus, kui kohtuasutis kadunud, kuid nimeliselt püsib tänini vaestelastekohtuna, jätkates toimetusi hoiuasjus.

On aga nüüdki ringkondi, kes soovivad vallakohtu täielist elustamist, vaatamata sellele, et teisel poolt teda põhjendatult peetakse vananenuks ja meie tänapäeva oludele mittevastavaks. Jättes kõrvale vallakohtu tulevikuküsimuse, tema eluõiguse ja vaadeldes ta tähendust Eesti talurahvale meie lähemas minevikus, tuleb nentida, et vallakohus omas rahva õiguslise elu normeerimisel küllalt suure tähtsuse. Ühtlasi tuleb märkida, et vallakohtu saabumine ja arenemiskäik peidab endas Eesti talurahva õiguslise ripumatuse arengu, mis tohiks huvi pakkuda kõigile, kes kodumaa mineviku vastu huvi tunnevad.

Kohtukorraldus Eesti maaalal (s.o. endise Eesti ja Liivi kubermangu põhjapoolses osas) kuni XIX sajandi esimese aastakümneni püsis umbes samasugusena, nagu ta oli säilinud Rootsi ajast. Kohtulikust kaitsest jäid talupojad isegi XVIII sajandil peaaegu täiesti ilma. Kriminaal-asjus allusid talupojad riiklikule kohule¹⁾, kuna muus asjus talupoegade üle mõistsid kohut mõisnikud neile kuuluva piiramatu kodukaristuse õiguse alusel. Mõisahärra võis määrata oma talupoegadele ihunuhtlust (kepi-, piitsa- ja vitsalööke) ja vangistust oma heaksarvamise järgi. Talupojal-pärisorjal polnud õigust kellelegi kaevata.

Vene keskvalitsus pärast Eesti- ja Liivimaa alistamist oli kinnitanud aadlile laialised eesõigused ega seganud end XVIII sajandi esimesel poolel üldse mõisnikkude ja talupoegade vahekorra korral-

damisse, see jäi kohapealse aadli enda asjaks.

Esimesi katseid talupoegade õiguslise olukorra parandamise mõttes leiame XVIII sajandi lõpul. Valgustusaja ideed ja vaated, mis Lääne-Euroopas XVIII sajandi I poolel laialt olid levinud, nõudes ühiskondliku korra reformeerimist inimliku ühetaolsuse ja poliitilise vabaduse alusel, tungisid sajandi teisel poolel ka Läänemere maile, leides siin käsitlust kohalikkude vabameelsemate kodu- ja kirikuõpetajate (Schwarzenberg, v. Jannau, Garlieb Merkel) poolt, kes oma kirjutistes nõudsid talupoegade majanduslise ja õiguslise seisukorra parandamist.

Uute vaadete tagajärjel talurahva seisukorra parandamise küsimus sai eluliseks ja esialgne tulemus väljendus üksikute edumeelsemate mõisnikkude (Vigala parun Uexküll, Halliku ja Rava parun Stackelberg, Äasmäe von Toll, Kandle v. Lövis of Menar) poolt omal algatusel antud ja maksma pandud n.n. „talurahva eraõigustes“²⁾, mis osutuvad esimesteks üritusteks talurahva seisukorra parandamise mõttes.

Nende „eraõiguste“ alusel, talupoegade agraarolude korraldamise kõrval leiame esimesi katseid talurahva oma kohtuasutiste loomiseks. Ellukutsutud kohtud — „kogukonnakohtud“ — talurahvale ei kindlustanud mingit õiguslikku kaitset, sest mõisnik võis oma heaksarvamisega kohtuotsuseid enda suhtes maksvaks tunnistada või mitte tunnustada. Viimasel juhul puudus talurahval igasugune erapooletu kaitse.

Keiser Aleksander I valitsuse aja alul tõusis talurahva seisukorra parandamise küsimus tõsisemalt päevakorradele. Eesti-maa rüütelkonna toleaeagne uuendusmeelne peamees J. G. von Berg oli oma sagedastel pealinnas viibimistel jõudnud veendumusele, et Vene valitsus kergesti ise võib algatada asja, kui seda kohal ei tehta. Von Bergi agaral õhutusel ja juhtimisel töötati välja regulatiiv, mis pidi reguleerima mõisniku vahekorra talupoega-

¹⁾ Kriminaal kohtupidamise õigus läks aadli käest juba Rootsi aegsete kohtukorralduse määruste alusel XVII saj. I. poolel ära.

²⁾ A. v. Gernet — „Geschichte und System des bäuerl. Agrarrechts in Estland“, II. B. G. O. Hansen — „Die privaten Bauerrechte Estlands“ (Verh. der Gelehrten Estn. Gesellsch. zu Dorpat, 1896).

dega ja milles talupoegadele kaitse loomiseks mõisniku omavoli vastu oli nähtud ette valla- ja kihelkonnakohtud. Regulaatiivi võttis Eestimaa maapäev 1802. a. suvel vastu, ja see kinnitati keisri poolt sama aasta sügisel.

Regulaatiiv algab sõnaga „iggaüks“¹⁾, millest ta ka oma nime on saanud. Tema avaldamisega pandi alus talurahva kohtukorraldusele seaduslikul teel. Sellest ajast peale alustabki tegevust vallakohus, mille ehitust ja ülesandeid hilisema Eesti ja Liivimaa talurahvaseadustega mitmel korral muudeti ja järkjärgult täiendati.

Vallakohus „Iggauks“ regulaatiivi järgi koosnes esimehest või kohtuvanemast, kes määrati mõisahärra poolt ja kahest kuni neljast kohalike talupidajate poolt valitud ja mõisniku poolt kinnitatud kohtumehest. Ametiaeg oli määramata. Kohtuistungeid peeti kord kuus, peale selle vajaduse järgi, mõisahärra käsul. Ilma mõisahärra loata (kutseta) ei tohtinud kohus kokku tulla.

Vallakohtu ülesandeks oli arutada talupoegade omavahelisi tüliasju ja süütegusid. Ilma vallakohtu nõusolekuta ei tohtinud mõisnik talust välja tõsta laiska või hoolimatut peremeest, samuti oma talupoega-pärisorja ära müüa.

Iga kahjusaja või kannatanu, kes tahtis vallakohtu kaudu oma õigusi jalule seada, pidi kõigepealt ära seletama mõisahärrale oma kaebasja, kes siis kohtu kutsumus kokku. Samuti täideti kohtuotsus pärast kinnitamist härra poolt.

„Iggauks“ regulaatiiv midagi olulist talupoegade õiguslisse seisukorda ei toonud ja ei piiranud mõisniku kodukaristuse õigust, samuti jäi vallakohtu koosseisu kindlaksmääramine sõltuvaks mõisniku tahtest (mõisnik kinnitas kohtumehed ametisse). Regulaatiivi segane vorm võimaldas mõisnikkudele seaduse seletamist oma heaksarvamise järgi. Kuigi ta ei toonud pöört talurahva õiguslise olukorra parandamise mõttes, on ta siiski sel teel esimeseks sammuks.

„Iggauks“ regulaatiivile järgnesid 1804. a. nii Liivi- kui ka Eestimaal esimesed talurahvaseadused²⁾, mis aga talurahva kohtukorralduse alal, võrreldes eel-

tooduga, ei toonud palju uut juurde, mistõttu nende juures pikemalt ei tarvitse peatuda. Tuleb ainult märkida, et 1804. a. Liivimaa talurahvaseaduse põhjal rajati ka Liivimaal vallakohtute instituut, mis oma organisatsioonilt ja kompetentsilt sarnanes üldjoontes „Iggauks“-regulaatiivi järgi loodud vallakohtule.

1816. a.¹⁾ ja 1819. a.²⁾ talurahva pärisorjusest vabastamise seadustega reorganiseeriti kohtukorraldus Eestimaal täiesti, selle järel sai esimeseks talurahva kohtuastmeks kogukonna- (kihelkonna) kohus. Tuleb nentida, et 1819. a. Liivimaa talurahvaseadus³⁾ andis juba täiesti kindla kuju vallakohtu organisatsioonile ja täpsed juhtnöörid tegevusele.

1819. a. talurahvaseaduse järgi oli vallakohus (mis asutati igas ehk mitmes ühinenud mõisas, mis moodustasid ühe kogukonna) esimeseks kohtuastmeks kõigis tsiviil-, kriminaal- ja administratiivasjus.

Kohus koosnes esimehest ja kahest kuni neljast liikmest. Esimene valiti kogukonna peremeeste seast, viimased aga kõigi kogukonna liikmete hulgast. Valimine pidi toimuma iga kolme aasta tagant. Ametisse kinnitamise õigus jäi endiselt mõisahärrale, (tema võis esimesel korral valitud kandidaadid kinnitamata jätta, teisel korral aga pidi kinnitama). Iga vallakohtu juurde valiti kaks substituuhti (kandidaati või järjemeest), kes pidid täitma kohtumeeste aset neil juhtudel, kui viimased kas haiguse või muu põhjuse tõttu ei saanud ilmuda ametisse.

Kui ükski kohtuliikmetest ei osanud kirjutada, pidi kogukond valima kirjutaja, kelle ülesandeks oli kohtuliku menetluse protokollimine ja üldse kohtu kirjaliku asjaajamise korraldamine.

Kohtuistungid peeti üks kord nädalas — igal laupäeval — mõisas selleks eriti seatud ruumis (tavaliselt mõisakojas), peale selle vajaduse järele, kui mõisahärra pidas seda tarvilikuks.

Vallakohtu ülesanded 1819. a. seaduse järele olid õige laialised: talle kuulusid kogukonna talupoegade tsiviilnõuete arutamine, mille suhtes tema otsused kuni 5

¹⁾ Saabumise ülevaade A. v. Gernet — „Gesch. und System des bäuerl. Agrarrechts in Estland“, II Band; tekst I. VSTK XXXIII, nr. 26277—80.

²⁾ Saabumise ülevaade A. Tobien — „Die Agrargesetzgebung Livlands im 19. Jahrhundert“ I Band; tekst I. VSTK XXXVI, nr. 27734—35—36.

³⁾ 1819. a. Liivimaa talurahvaseadus pandi maksma ka Saaremaal.

¹⁾ „Ajalooline Ajakiri“, 1927. a. Saabumise ülevaade A. v. Gernet — „Gesch. und System des bäuerl. Agrarrechts in Estland“. II. B.

²⁾ „Iggauks“ regulaatiiv oli oma sisu poolest rohkem uuenduste lubamine kui otsekohene seadus.

rublani olid lõplikud; kui politseiline instantants ta pidi hoolitsema rahu ja korra eest kogukonnas; toimetama eeluurlust; hoolet kandma teede korrashoiu ja piirimärkide eest; valitsema kogukonna kassat, magasiaita; kandma hoolet orbude ja vaeste eest; pidi koostama iga 3 aasta tagant erilise vormi järgi kogukonna sündinute ja surnute nimekirjad (aruanded), mille järgi nõuti riigimakse, nekruteid ja muude kohustuste täitmist; pidi koguma kõik riigi ja kogukondlikud maksud ja vastutama kõigi kogukondlike ja üldkohustuste täpse täitmise eest.

Edastamise instantantsiks vallakohtu otustuste peale oli kihelkonna kohus¹⁾, mis koosnes esimehest — mõisnikust ja kolmest liikmest taluperemeeste või rentnikude seast.

Menetlus kõigis asjus, mis vallakohutule allusid, pidi toimuma kindlas järjekorras ja võimalikult lühidalt.

Tsiviilasjus maksis täielik võistlus-põhimõte, mille põhjal kohus astus tegevusse nõudja algatusel. Seaduse järgi oli nõuetav järgmine kord²⁾: a) nõudja pidi esildama nõude vastavale kohtule; b) kostja pidi vastama ja andma seletuse; c) nõudja pidi toetama oma nõuet; d) kostjale pidi olema lubatud vastuväidete esildamine; e) asja pidi otsustama vastav kohus.

Kohus pärast nõude ja selle peale antud vastuse ja seletuste ärakuulamist pidi püüdma lepitada pooli, selle mitteõnnestumisel aga erapooletult kuulama üle nõudja, kostja ja tunnistaja ning pärast asjarutamist seadust aluseks võttes oma südametunnistuse järgi asja õiglaselt otsustama. Asi aeti suuliselt ja lühtrahva keeles, milles ka protokoll kirjutati. Otsus tehti hääaltenamusega (istungist pidid võtma osa kõik liikmed, või kui neid oli üle kolme, siis vähemalt kolm). Kohtu eesistuja oli kohustatud otsuse enne selle täitmisele pööramist esildama mõisahärrale kinnitamiseks. Otsus kinnitati ühes tähtsamate lisadega protokoll, millele kohtumehed kirjutasid alla, kirja oskamatus korral tõmbasid aga kolm risti alla, mille tõelikkust kinnitas protokollija. Ei olnud üks pooltest otsusega rahul ja nõude hind ületas 5 rbl. hõbedat, siis ta pidi teatama sellest esimesel laupäeval pärast otsuse

kuulutamist ja esildama edasikaebuse 8 päeva jooksul kihelkonnakohtule.

1819. a. Liivimaa talurahvaseadus rajas vallakohtu instituudi kindlale alusele, mis peajoontes säilis ka hilisemates Liivimaa talurahva agraarolude korraldamise seadustes.

Talurahva kohtukorraldus XIX sajandi keskel n. n. agraarreformide ajajärgul (Liivimaa 1849. a. ja 1860. a., Eestimaa 1856. a. ning Saaremaa 1865. a. talurahvaseaduste põhjal) jäi üldiselt endisele alusele. Esimese talurahva kohtuastmena Liivi- ja Saaremaal kõigis tsiviil- ja kriminaalasjus ning administratiivalal jatkas vallakohus oma tegevust, Eestimaal — kihelkonnakohus.

1866. a. Baltimaade Vallakogukonna seaduse¹⁾ alusel ühtlustati Eestimaa talurahva kohtukorraldus Liivimaa omaga, mis ajast peale ka Eestimaal alustas tegevust talurahva esimese astme kohtuna vallakohus samadel alustel ja samade ülesannetega nagu see seni oli Liivimaal.

Liivimaal läksid aga uue seaduse järgi politseilised ja administratiivsed ülesanded vallakohtult vallavanemale üle, kuna vallakohtule jäid ainult kohtulikud toimetused.

Vallakohtu tegevuse kohta 1866. a. seaduse alusel leidub juba küllaldaselt arhiivalseid andmeid, eestkätt protokolliraamatute näol, mis tõendavad, et vallakohus talle kuuluvate kohtuasjade lahendamiseks sai rahuldavalt hakkama ja et tema otsustega oldi rahul²⁾.

1866. a. Baltimaade vallakogukonna seaduses oli tähendatud, et senine kohtukorraldus püsib niikaua, kuni uus kohtukorralduse seadus avaldatakse. Uus seadus talurahva kohtuasutiste ümberkorraldamise³⁾ kohta kinnitati keisri poolt 9. juunil 1889. a.⁴⁾ Selle seadusega pandi meil maksma vene kohtud. Kihelkonna- ja kreiskohtud kaotati. Vallakohus jäi püsima, kuid muudeti selle kohtupidamise korda ja suurendati võimupiiri territoriaalset ulatust. Talurahva teise astme kohtuna asutati ülemtalurahvakohtud, mil-

¹⁾ Saabumise ülevaade A. Tobin — „Die Agrargesetzgebung Livlands im 19 Jahrhundert“ II B.; tekst II. VSTK XLI, I osa, nr. 43034.

²⁾ Vallakohtu protokollide alla kirjutatud märkustest nähtub, et vallakohtu otustuste peale vähe kaevati edasi.

³⁾ Tekst III VSTK IX, nr. 6188.

⁴⁾ Sellest ajast algab kohtute venestamine Baltimaal.

¹⁾ Kihelkonnakohtu ringkonda kuulus mitu (kaks kuni viis) kihelkonda.

²⁾ 1819 L. ts. §§ 210, 211.

le esimees kinnitati ametisse kohtumistri poolt, kuna kaks liiget kutsuti korramööda vallakohtu esimeeste seast¹⁾.

1889. a. seaduse järgi vallakohtu jaoskonna moodustas üks ehk mitu valda ja mõisa, mille talumaadest vald oli asutatud.

Vallakohtu jaoskondade arvu ja piirid igas maakonnas määras kindlaks vastav rahukogu, kusjuures kohtujaoskondade meeshingede arv ei võinud olla alla tuhande ja mitte üle kahe tuhande ning kaugemate asulate kaugus kohtu asukohast üle 12 versta.

Vallakohus 1889. a. seaduse järgi koosnes kohtu esimehest, liikmetest ja nende kandidaatidest. Kohtumeeste ja kandidaatide arvu määras kindlaks valla volikogu või ühendatud volikogude koosolek, kui kohtu jaoskonnas oli mitu valda. Kohtumehi pidi vähemalt neli olema. Ühendatud volikogude koosolek määras kindlaks ka igast vallast valitavate kohtumeeste arvu. Kohtumehed ja kandidaadid valiti kinnisel hääletusel valla täiskogu poolt kolme aasta peale vallakogukonna liikmete seast, kes 25 a. vanad, ristiusku ja kohalikus keeles oskasid lugeda ja kirjutada. Vallakohtu liikmed valisid endi seast kolme aasta peale kohtuesimehe, kelleks võis saada ainult talukoha pärisomanik ehk selle rentnik. Valitud kohtumehed kinnitati ametisse vastava rahukogu poolt. Protokollide kirjutamine ja üldse vallakohtu kirjalik asjaajamine pandi vallakirjutaja peale.

Kohtuistungid peeti vallamajas, üks kord nädalas, päevadel, mis määrati vallakohtu poolt igal aastal detsembrikuus eelseisva aasta peale ette.

Vallakohtule allusid tsiviilasjus 1889. a. seaduse järgi: 1) nõudeasjad vallasvara, kohustiste ja lepingute üle hinnaga kuni 100 rublani, 2) kahjutasu nõuded kuni 100 rublani ja 3) valla piirides rikutud valduse- ja servituudiõiguse endistamine. Peale selle pärandus- ja hooldamisasjad. Kriminaalasjust allusid vallakohtule vähemad süüteod: nagu avaliku korra- ja raurikkumised, omavoli, auhaavamine, vähemad vargused, petmised j. t., mida karistati rahatrahviga või arestiga. Menetlus toimus avalikult ja suuliselt ning kohaliku rahva keeles. Edasikaebused vallakohtu otsuste pääle anti ülem-talurahvakohtule²⁾.

¹⁾ 1889. a. K. S. §§ 27, 29.

²⁾ Ülem-talurahvakohtute arv igas maakonnas oli määratud seadusega kindlaks.

Tsiviilasjade arutamisel maksis täielik võistlusprintsip. Otsuse tegemisel olid aluseks tsiviilvormid maksvast talurahvaseadusest. Juhud, mille kohta seaduses puudus norm, otsustati kohapealsete ja üldiste riiklike seaduste ning üldtuntud kommete põhjal. Vallakohtu otsused nõuete asjus kuni 15 rublani olid lõplikud. Otsuste pääle nõuete asjus, mille hind ületas 15 rubla või mis ei kuulunud rahalise hindamisele, nagu rikutud valduse või servituudi kasutamise endistamine, oli võimalik edasi kaevata ülem-talurahvakohtule. Edastamise tähtaeg oli kaks nädalat, arvates otsuse kuulutamise päevast.

1889. a. seadus määras kindla korra ka vallakohtu toimetusele hoiu korras. Selle järgi vallakohus, kelle piirkonnas leidis pärandusvara, oli kohustatud võtma tarvitusele abinõusid selle hoidmiseks ja pidi kinnitama pärijaid pärimisõigustesse.

Menetlus kriminaalasjus erakaebuse põhjal toimus sarnaselt menetlusele tsiviilkorras. Avalikkude süütegude puhul aga vallakohus pidi oma liikmete kaudu toimetama ka eeluurlust enne asja arutamisele võtmist. Kriminaalasjus vallakohtu otsus loeti lõplikuks, kui ta sisaldas karistusena rahalise trahvi mitte üle 5 rubla, ehk aresti mitte üle 3 öö-päeva, kui seejuures esildatud tsiviilnõue ei ulatand üle 15 rubla. Edastamise kord kriminaalasjus oli samane, kui tsiviilasjus. Edasikaebus, mis anti seaduslikul ajal, seistas täitmise.

Otsuse täitmise kohta tehti protokoll alla vastav märkus, mida kinnitas eesistuja oma allkirjaga.

1889. a. seadusega vallakohus vabanes mõisnikkude järelevalve alt ja anti ülem-talurahvakohtunike järelevalve alla, mille läbi vallakohus muutus oma tegevuses iseiseisvaks ja sõltumatuks.

Vallakohtud 1889. a. seaduse alusel teutsesid kuni Eesti Vabariigi algpäevini. Nende kohtulik tegevus lõpetati Eesti Ajutise Valitsuse määrusega 1918. a. novembris (RT. 1 — 1918).

Tähendatud määruse teostamiseks antud Kohtumistri ringkiri vallakohtute ja ülem-talurahvakohtute tegevuse lõpetamise asjus 1919 (RT. 4 — 1919) kirjutas ette:

1) Vallakohtud peavad lõpetama oma endisel alusel seisva tegevuse. 2) Kõik seni vallakohtute alla käivad nõude- ja süüteoasjad alluvad rahukohtunikele nende jaoks. järgi. 3) Vallakohtu hoiuasjus

tuleb järgmiselt toimetada: vallakohus jätkab ajutiselt, kui vaestelastekohus, senises koosseisus ja senisel alusel vallakohtu seaduse §§ 206—219, 242—275. ettenäht. toimetusi, s.o. päranduse, vara alalhoidmise kui ka hoolekandmise ja eestkostmise asjade korraldamist. 4) Vallakohtud peavad kõik oma tsiviil- ja kriminaalasjad väljaarvat. aktid (p. 3), mis veel otsustamata, lõpetamata ehk täitmata, kohalikele rahukogudele kuni 1. märtsini 1919. a. ära tooma ja üle andma. Lõpetatud ja täidetud asjad, kui ka arhiivid jäävad kuni uue sellekohase korralduseni vallakohtute juurde nende hoiu alla.

1918. a. Ajutise Valitsuse määrusega anti lõppakord vallakohtu kohtulikule tegevusele, mis ajast alates vallakohus tegetseb vaestelastekohtuna.

Kogu oma pika tegevusaja on vallakohus seisnud tihedas ühenduses rahvaga. Täites laialisi ülesandeid nii kohtu- kui ka administratiivalal, on ta kahtlemata Eesti rahva elu-olu korraldamiseks ja õiguslise arusaamise kasvatamiseks rahva seas palju kaasa aidanud.

Et rahvas üldiselt oma otsese kohtuasutisega oli rahul, teda oma kohtuasjade lahendamiseks pidas autoriteetseks, tõendab see, nagu juba eelpool märgitud, et vallakohtu otsuste peale võrdlemisi vähe kaevati edasi. Sedasama tõendab ka endine kihelkonnakohtunik G. von Glase-napp oma kirjutises¹⁾, kus ta ka märgib, et enamus vallakohtu otsustest mille peale kihelkonnakohtule anti edasikaebused, oleval õieti tehtud ja vajaliselt põhistatud, mis oleval kindel tõendus, et valla kohtumehed omasid tarvilise juriidilise arusaamise ja andumusega olid asja juures milles nad aadli-soost kohtumõistjatest ta-ha pole jäänud.

Kas vallakohus, kui kohtuasutis uuesti kutsutakse ellu, on praegu teadmata, ja kas ta oleks tänapäeva elu nõuetele vastav, on vaieldav küsimus, kuid mineviku asutisena tuleb teda meie maarahva elu-olu korraldamisel kiitvalt hinnata.

¹⁾ Die Einrichtung, praktische Tätigkeit und das moralische Ansehen unserer Gerichte vor der Russifizierung (Beilage des Revaler Boten, Nr. 222, 30. IX., Nr. 224, 3. X. 1925).

Valdade ümberkorraldamisest.

V. Velner.

(Järg.)

Tulles teise tähtsama küsimuse juurde kihelkondade-valdade probleemis, nimelt kulude küsimuse juurde, selgub, et lootused suurtest kulude kokkuhoiust on samuti näilised ja pellikud. Siin võtame tegeliku kulude kalkulatsiooni aluseks Harju maakonna tervikuna.

Harjumaa 1934/35. eelarveaasta kulude kokkuvõttest näeme, et kogu Harjumaa valdade kulude kogusumma sel eelarveaastal oli 422.116 krooni. Koostades kalkulatsiooni Harjumaa kihelkondade-valdade kulude suhtes selgub, et korraliste kulude summa nende kohta teeks välja kr. 485.255. Seega kr. 63.139 võrra suurem, kui valdade korraliste kulude summa. Kui aga arvestada veel juurde erakorralised s. o. ühekordsed kulud, millised on tingitud kihelkondade-valdade sisseseadmisest ja korraldamisest, siis selgub, et kogu kulude summa tõuseb kr. 846.375-le. Erakorraliste kulude kogusumma oleks selles kr. 361.120, milline koosneb uute vallamajade juurdeehitamisest ja vanade ümberehitamisest, vallakantslei korraldamisest ja vastavate bürootarvete mu-

retsemisest. Siin võib ehk väita, et selkorral kaoks kulud maavalitsuste peale, kuna kihelkonnad-vallad täidaks niihästi valdade kui ka maakondade ülesandeid. Kuid nagu nägime juba eelpool teatud praegu maavalitsuste peal lasuvaid ülesandeid ikkagi ei suuda täita need kihelkonnad-vallad, mispärast ikkagi peavad jääma maakonna linna teatud keskused, või vähemalt ametkonnad. Ja kulude kokkuid sel korral seal oleks minimaalne ning sellega kalkuleerida oleks liigagi optimistlik.

Sellest kõigest nähtub, et kulude küsimuses on vaevalt loota mingisugust kokkuidu, vaid hoopis vastupidi — isegi korralised kulud suurenevad küllaltki tähtsal määral, konelemata veel ühekordsetest, erakorralistest kuludest uute vallamajade ehitamise ja vanade ümberehitamise näol.

Kihelkondade-valdade juures kerkib aga ülesse palju tõsisemaid raskusi hoopis teisest küljest.

Kõige pealt toob see paratamatult enesega kaasa vallavalitsuse kaugenemise valla elanikkonnast. Väiksemate valdade

suureks plussiks on asjaolu, et vallavalitsus on rahvale kättesaadav. See on oluline eeldus valla korralikuks asjaajamiseks. Vallavalitsus on õieti see haldusasutus, millega valla kodanik on seotud kõige tihedamate ja lähemate sidemetega.

Vallavalitsus on suuremale osale elanikkudele ainsaks ja peamiseks asutuseks, mille kaudu kodanikud puutuvad kokku riigivõimuga ja valitsemisküsimustega. See on asutus, kellelt teiste asutuste ja isikute poolt nõutakse igasuguseid tõendus-, tunnistusi ja andmeid valla elanike kohta. Olgu siinkohal nimetatud kas või vaesusetunnistuste ja igasuguste tõenduste väljaandmine kodanikkudele või ametasutustele. Kõige selle juures on aga olulise tähtsusega asjaolu, et vallavalitsuses isiklikult tuntaks kõiki vallas elavaid kodanikke. Praegustes valdades on suuremalt osalt lugu ka selline. Kuid siiski leidub ka praegu juba valdu, kus elanike arv on niivõrt suur, et vaevalt suudetakse tunda vallavalitsuses üksikuid isikuid isiklikult, milline asjaolu omakord annab end tunda aga valla asjaajamises. Siin tekivad paratamatult vallavalitsuse abiorganid külakümniku või mõne teise surrogaadi näol, kes etendab vahemehe osa vallavalitsuse ja kodanikkude vahel. Ka välismaa eeskujud näitavad, et sel juhul, kui valla territoorium ja elanikkude arv on suur, ta omab allorganid, kes aitavad pidada sidet omavalitsuste organite ja elanikkude vahel. Selline on vahekord Poolas, Leedus ja ka Soomes. Ning ka meil kerkib paratamatult ülesse kihelkondade-valdade loomisel kihelkonnavaldade abiorganite küsimus. See omakord toob loomulikult kaasa aga uusi kuluseid ja väljaminekuid.

Kihelkondade-valdade korraldus eeldab, et kõik senised vallad tulevad ümber korraldada, uued piirid ajada, uued keskused ja vallamajad teha jne. Ühesõnaga tuleks ette võtta täielik ümberkorraldus. Sünniks järsk murrang — revolutsioon meie halduskorralduses. Siin põrgatakse raskuste vastu, millised kujutavad endast harjumused ja kohapealsed traditsioonid. Iga vald on kujunenud omaette tervikuks oma rahvaga, oma traditsioonidega. Igas vallas on kujunenud teatud kindel tegelaste kaader, kellele oma valla asjad on saanud omaseks ja armsaks. Kõiki neid väärtusi ühelhoobil hävitada, milliseid on kogutud aastakümnete ja sadandete jooksul, tundub liigagi julge sammuna. Ja nagu nägime juba eelpool kihelkonnaoma-

valitsuste ellukutsumine ei annaks sugugi neid oodatuid tulemusi, milliseid nende peale mõnelt poolt on pandud. Sellepärast tuleb jõuda järeldusele, et kihelkonnaomavalitsuste loomine asja praeguses seisukorras ei saa tulla kõne alla, vaid peab ära langema. See oleks liiga järsk ja kaugeleulatav samm, mille ulatust ei ole ette näha ja tulemused tunduvad kaunis pessimistlikena. Järsu murrangu vastu on olnud ka praegune Siseminister, kes seda on väljendanud omas kõnes omavalitsustegelaste kokkutulekul. Samale seisukohale on asunud ka Maaomavalitsuste Liit oma põhilauseste koostamisel vallaomavalitsuste ümberkorraldamise alal. Samal seisukohal on ka suurem osa asjatundjaid omavalitsuste alal ning samuti ka praktilised omavalitsustegelased ise. Sellepärast vaataksime valdade ümberkorraldamise küsimust teisest seisukohast.

Valdade ümberkorraldamisel ja liitmisel tuleks silmas pidada väga mitmesuguseid asjaolusid.

Eelkõige peab tähendama, et valdade elanikkude arv ei saa olla püsiv. See oleb looduslikest ja geograafilistest maapinna tingimustest, elanikkonna juurekasvust, rahva majanduslikust seisukorrast jne. Ei saa üksi arvestada elanikkude arvuga ega maapinna suurusega. Kui väikses vallas on maapind viljakandev, elanikkond tihe ja rahvas jõukas ning maksujõuline, siis suudab ta sama hästi omaga toime tulla või veel paremini kui suur vald suure maaalaga, kus elanikkond on hõre ja harvalt asustatud ning vaene ja maksujõuetu — nagu näiteks rannavaldades.

Valdade ümberkorraldamisel tuleb silmaspidada ka valla keskuste küsimust. Igas vallas peaks võimalikult olema keskus, kuhu oleksid koondunud valla tähtsamad ettevõteted, asutused ja kultuurised koondised. Ümberkorraldamisel on otsustavkohane ära kasutada juba olemasolevaid keskusi, nagu alevikke, raudteejaamu jne.

Meil on praegu 369 valda väga erineva rahvastikulise ja samuti ka territoriaalse suurusega. Keskmise valla rahvastikuline suurus on 2060 elaniku ning keskmine valla pindala 212 ruutklm.

Üksikute maakondade järgi on rahvastikuline ja samuti ka pindalaline suurus väga kõikumine. Kõige kõrgem on see Petserimaal, kus valla keskmine elanike arv on 5490, Saaremaal 2850, Virumaal

2680. Sellevastu on Tartumaa valdades keskmine elanike arv 1770, Võrumaal 1760, Pärnumaal 1680, Viljandimaal 1540 ja Valgamaal ainult 1360.

Valla keskmiseks pindalaks on Virumaal 177 km², Saaremaal 163 km², Petserimaal 151 km², Järvemaal 149 km², Läänemaal 140 km², Harjumaal 128 km², Pärnumaal 127 km², Viljandimaal 102 km², Võrumaal 91 km², Tartumaal 88 km² ja Valgamaal 79 km².

Siinjuures tuleb tähendada, et üksikutes maakondades on valdade suurused väga mitmesugused ja suurte kõikumustega. Suure pindalaga ja elanikkude arvuga valdade kõrval asetsevad kääbusvallad, mis isegi kuni 10 korda väiksemad naabervaldadest. Selline ebahütlane valdade suurus mõjub halvavalt meie üldisele halduskorraldusele ja ei luba ühtlaselt ega õiglaselt jagada kohustusi kodanike vahel ning täita valdadel ühtlaselt riigivõimu poolt peale pandud ülesandeid.

Milline peaks olema n.n. optimaalne — kõige parem ja otstarbekohasem vald oma suuruselt nii rahvaarvu kui ka pindala seisukohalt väljuses?

Siin peab tähendama, et absoluutselt kindlat ja püsivat mõõtu on raske üles seada. Ühelt poolt valdade suurenemisega saaksime valdu arvult vähem ja sellega saavutaksime administratsioonikuludes kokkuhoidu. Teisest küljest aga kodanikkude tööaja kaotuse kulu vallavalitsuses käimisel on suuremas vallas palju suurem kui väikses vallas. Nii et selle küsimuse lahendamisel püsime teatud nõiaringsis ja tuleb leida kuldne kesktee vallaomavalitsuse ühiku loomise teel, mille administratsiooni kulu on minimaalne, kuid ühtlasi kus ka ajakulu vallaasjade õiendamisel oleks kodanikule väike. Valdade arvu suurenemisega väheneb keskuse kaugus ja vastupidi. Võttes aluseks teoreetilisi arvestusi, saaksime järgmise pildi. Kui valla keskmiseks kauguseks oleks 7 klm., siis saaksime Eestis 292 valda, 8 klm. juures 224 valda, 9 klm. juures 177 valda, 10 klm. juures 143 valda, 11 klm. juures 118 valda ja 12 klm. juures 100 valda. 6 klm. keskuse kauguse juures oleks aga valdade arv 399 ja 3 klm. juures 1548. Tegelikult liituvad siia aga veel väga mitmesugused teised asjaolud, nagu maastiku geograafilised tingimused, rahvastiku tiheduse ühtlusetus jne., millised faktorid muudavad küsimuse tegeliku lahendamise keerulisemaks.

Ideaalse valla suurus ei ole absoluutne ja see on olnud paljudest faktoritest, peamiselt aga rahvastiku tihedusest ja liiklemise tingimustest. Kui muutuvad liiklemise tingimused, paranevad teed ja liiklemise kiirus tõuseb vastavate mootorsõidukite tööle rakendades, kui kasvab rahva tihedus teatud territooriumil, siis ühes sellega muutub ka ideaalse valla suurus. Sellega ei saa leida absoluutset ideaalset valda ja selle suurust alaliseks, vaid teatud ajastuks.

Arvesse võttes kõiki teoreetilisi ja praktilisi kaalutlusi on siiski valdade suuruse küsimuses võimalik võtta teatud kindlad alused ja seisukohad. Nii Siseministeeriumi poolt juba 1930 ja 1934. a. täiendatud vallaomavalitsuste seaduse eelnõus oli ette nähtud alla 1000 elanikuga valdade liitmine naabervaldadega. Erandid võis teha ainult valdadele, milliste looduslikud või geograafilised tingimused seda ei luba, nagu saarte vallad, näiteks Prangli, Pakri, Naissaare, Kihnu jne. Peale selle ka mõned vallad, kus liitmist takistavad teised looduslikud tingimused, nagu läbipääsemata sood, metsad jne. Sellised vallad jäävad püsima, vaatamata sellele, et nende elanike arv on alla 1000.

Vallad alla 2000 elanikuga kuuluksid liitmisele, kui nad osutuvad elujõuetuteks nende peale pandud ülesannete täitmisel või kui liitmine on tingitud nende piiride asendi otstarbekohatusest.

Maaomavalitsuste Liidu poolt 1934. a. väljatöötatud põhilause kohaselt jääks aga vallad üle 2000 elanikuga alles ja nende ümberkorraldamine võib tingitud olla ainult piiride õiendamisest mõne valla osa juurdeandmisest või äravõtmisest. Alla 2000 elanikuga valdade suhtes tuleb aga iga kohta konkreetselt kaalumisele nende ümberkorraldamise küsimus.

Kuna meil Eestis on 369 vallast alla 1000 elanikuga 50 valda ja alla 2000 elanikuga 141 valda, siis puudutab ümberkorraldamise küsimus peamiselt neid 191 vallaomavalitsust. Arvestades aga nende kitsendavate tingimustega, millisteks on valla geograafilised ja looduslikud tingimused ja nende elujõuetus, ning piiride otstarbekohatus, tuleb arvata, et liitmisele võiks tulla sel korral umbes 100 valla ümber. Ja see on ka juba küllaltki suur % valdade üldarvust, milline kaugeltki ei sünni kergelt ja raskusteta.

Tegeliku vallaomavalitsuse reformi teostamiseks tuleb muidugi kõige pealt

anda vastav seadus, kus on ära määratud vastavad alused ja tingimused valla suuruse kohta. Nendel alustel tuleks siis konkreetsest iga liidetava valla küsimus otsustada omaette, põhjalikult kaaludes sinna juurde kuuluvaid kõiki faktore ja asjaolusid. Reformi teostamisel tuleb juba üleriiklikult valdade liitmisega ja kaotamisega lahendada ka piiride õiendused ja vastavate osade juurdeliitmisel ning ära võtmised.

Siseministeriumile on saanud üksikute valdade ühe või teise valla juurde üleviimise ja äratoomise palveid hulgaliselt, kuid need on senini enamikus kõik seisma jäänud, kuna loodetakse siiski lähemal ajal lahendada vallaomavalitsuste ümberkorraldamise küsimus.

Seaduse enese andmine ei või sünnitada enam suuri raskusi, kuna vastavad eelnõud on juba olemas, millised peale

korrigeerimist võidakse maksma panna. Senini on see seisnud aga maakondade küsimuse lahendamise taga ja kuna see enam ei tohiks olla takistuseks, siis ei võiks ka vallaomavalitsuste seaduse maksmapanemine olla enam mägede taga.

Tegelik valdade ümberkorraldamine, planeerimine ja piiride korraldamine võtab aga palju rohkem aega ja on raske töö. Kuid järkjärgulisel ja süstemaatilisel teostamisel sünnib see mõne aasta jooksul.

Vallaomavalitsuste ümberkorraldamise probleem on valla suuruse küsimus ainult üheks kuigi suuremaks ja tähtsamaks küsimuseks. Peale selle on selle juures lahendada terve rida haldusküsimusi nii ühel kui teisel alal, eriti aga organite võimupiiride ümberkorraldamise alal. Nende küsimuste üksikasjalisema käsitluse võtame kõne alla aga edaspidi.

Perekonnanimede kaitseregistrit.

Oskar Angelus.

Perekonnanimede korraldamise seaduse § 16 (RT 30 — 1935) määrab:

„Siseministeriumis peetakse perekonnanimede kaitseregistrit, kuhu võivad endid lasta kanda kõik need kodanikud ja nende õigusjärglased, kes pärast 17. detsembrist 1919 on eestistanud oma perekonnanime või muutnud oma eestipärase perekonnanime selle halva või labase tähenduse või halva kõla tõttu, samuti ka need kodanikud, kellel on põline eestipärane perekonnanimi.

Perekonnanimede kaitseregistrisse kandmise kuludeks tuleb tasuda 15 krooni, missuguse summa Siseministeriumis saabumis päevast loetakse vastav perekonnanimi kantuks tähendatud registrisse.

Perekonnanimesid, mis on kantud perekonnanimede kaitseregistrisse, ei saa anda teistele kodanikkudele, arvatud välja perekonnanimede kaitseregistrisse kantud perekonnanime omaniku sugulased, kui neil selleks temalt kirjalik nõusolek.

Perekonnanimede kaitseregistrisse kantud perekonnanime andmise keeld ei käi nende kodanikkude kohta, kelle perekonnanimede muutmise sooviavaldustest on kuulutatud Riigi Teatajas enne vastava perekonnanime perekonnanimede kaitseregistrisse kandmist, kuid tähendatud sooviavalduste vastu võib esitada vastuvaidlusi üldisel alusel.“

Enne perekonnanimede kaitseregistrisse puutuvate küsimuste üksikasjalist käsitamist toon paar üldist märkust selle kaitseregistri kohta.

Perekonnanimede kaitseregister, mis pandi maksma Perekonnanimede korraldamise seadusega, pole uuduseks, vaid see seati sisse juba Nimekorralduse seadusega (RT 52 — 1934), mis üleläänud aasta suvel pandi kehtima Riigivanema dekreedina. Kõnesoleva kaitseregistri sisseseadmise mõtte algatajaks ja õhutama oli peamiselt Akadeemiline Emakeele Selts, siis veel mõned teised organisatsioonid ja isikud, viimaste seas ka nende ridade kirjutaja. Kaitseregistri mõtte seisab selles, et kodanikud, kellel on eestipärane perekonnanimi, mis on saadud endise perekonnanime eestistamise teel või halvapärase või tähendusliku eestipärase perekonnanime muutmise teel või kellel on põline eestipärane perekonnanimi, saaksid ennast kaitsta oma perekonnanime määramise vastu neile sootuks võõrastele isikutele. Seda kaitsemist saab teostada maksva seaduse põhjal kahel viisil: vastuvaidlustega, mis antakse neile ametnikkudele, kes kuulutanud perekonnanime muutmise soovist Riigi Teatajas, ja kaitseregistrisse kandmisega.

Esimene tee on tülilikam, kuid — vähemalt mõnel korral — odavam. Kodanik,

kes ise tahab valvata selle järele, et temale võõrad isikud ei võtaks enesele tema perekonnanime, peab ise lugema kõik Riigi Teataja Lisa numbrid, milles ilmuvad perekonnanimede muutmiste sooviavalduste kuulutused. Kuna pea kõik Riigi Teataja numbrid on täis selliseid kuulutusi, tuleb kodanikul, kes tahab seista oma perekonnanime määramise valvel teistele kodanikkudele, sorida läbi kõik Riigi Teataja Lisa numbrid, kusjuures tal siiski võib veel juhtuda, et üks või teine kuulutus jääb silmapaari vahele. Ka ajalehtedes — viimasel ajal eeskätt „Uus Eestis“ — ilmuvad väljavõtetena Riigi Teataja Lisast kuulutused perekonnanimede muutmiste kohta, kuid ajalehtedes võib kogemata mõni kuulutus välja jääda, samuti võib kodanikul kuulutuste lugemisel üks või teine perekonnanimi silmapaari vahele jääda — ja tagajärg on, et lugemisest polnudki palju kasu. Pealegi on küsitav, kas see isiklik kontroll ongi palju odavam. Iga vastuvaidlus tuleb varustada ühekroonise tempelmargiga; kui vastuvaidlus on jäetud näiteks omavalitsuste perekonnaseisuametniku poolt tagajärjeta, võib kodanik kahe nädala jooksul pärast otsuse tegemist kaevata Siseministrile (kaebus saadetakse vastava omavalitsuse perekonnaseisuametniku kaudu), kuid ka see kaebus tuleb varustada ühekroonise tempelmargiga. Nii et juhul, kui kodanikul tuleb kirjutada 15 vastuvaidlust ja need kõik rahuldatakse, ongi tal tasutud kaitseregistri maks. Kui aga mõni vastuvaidlus jäetakse rahuldamata ja selle vastu kaevatakse, on 15 krooni tasutud veel vähema arvu sooviavalduste vastu protestimise puhul. Praegusel perekonnanimede hoogsa muutmise ajajärgul pole seejuures sugugi haruldaseks juhtumiks, et perekonnanime, mis on kaaskodanikele meeldima hakanud, leiab laialdast pooldamist ja seetõttu ka määramist.

Teine perekonnanime kaitsemise tee selle määramise vastu võhivõõrastele on lihtsam. Kui kodanik laseb oma perekonnanime kanda kaitseregistrisse 15-kroonise maksu eest, on Siseministerium ise kohustatud selle järele valvama, et kodaniku perekonnanime, mis on kantud kaitseregistrisse, ei antaks võhivõõrastele isikutele, ja tema sugulastest ainult neile, kellele ta kirjalikult on lubanud määrata oma perekonnanime.

Eeltoodud põhjal olgu omavalitsuste perekonnaseisuametnikkude tähelepanu

juhitud mõnele asjaolule, mille vastu kiputakse patustama ja mis on otseses seoses nende perekonnaseisuametnikkude tegevusega ühenduses kaitseregistri olemasoluga.

Paljud perekonnaseisuametnikud asuvad seisukohal, et seni kui kodaniku võetud perekonnanimi, resp. põline eestipärane perekonnanimi ei ole kantud perekonnanimede kaitseregistrisse, ei tule rahuldada kodanikkude vastuvaidlusi nende perekonnanimede määramise puhul neile võõrastele isikutele. See seisukoht ei ole õige. Nagu eelpool juba tähendatud, näeb Perekonnanimede korraldamise seadus ette kaks teed perekonnanimede kaitsemisel nende määramise vastu võõrastele isikutele: 1) igakordse vastuvaidluse ja 2) kaitseregistrisse kandmise tee. Kumma tee kodanik valib, on tema asi ja oleneb tema töökspidamisest ja rahakotist. Kuid asjaolu, et kodaniku perekonnanimi pole kantud kaitseregistrisse, ei oma tähtsust vastuvaidluste lahendamisel. Ühe sugukonna perekonnanime määramine sellele sugukonnale võõrale isikule ei ole kokkukõlas Perekonnanimede korraldamise seaduse mõttega, sest selle seaduse § 8 p. 4 järgi tahetakse muu seas anda kodanikkudele võimalus alal hoida sugukonnanime, ja § 8 p. 3 järgi lubatakse eristama perekonnanime, kui see on liiga laialt tarvitusel. Seetõttu on Siseministeriumi praktika järgi üldiselt rahuldamist leidnud vastuvaidlused, mis rajatud nendele motiividele. Samale seisukohale on asunud ka Riigikohus, kes küll tegi otsuse endise seaduse põhjal, mida aga tuleb arvestada, kuna kehtiv seadus selles osas ei erine endisest seadusest (Riigikohtu otsus Sergei Grüneri perekonnanime muutmise asjas, Riigikohtu adm.-osak. toim. nr. 556/II — 1933). Seda arvestades on omavalitsuste perekonnaseisuametnikkudele Siseministeriumi üldosakonna ringkirjaga 24. maist 1935, nr. 751 soovitatud juhtida perekonnanime muuta soovijate tähelepanu sellele, et nad ei valiks uueks perekonnanimeks juba olemasolevat või säärast, mille võtmiseks on varem avaldanud soovi mõni teine kodanik.

Ühenduses sellega olgu omavalitsuste perekonnaseisuametnikkude tähelepanu juhitud sellele, et vastuvaidlused käivad eranditult kõik tempelmaksu alla (avaldukselt 1 kroon ja igalt harilikult suurusega lisalt 20 senti). Seda unustavad perekonnaseisuametnikud sageli ja võivad see-

tõttu sattuda sekeldustesse võtmata jäänud tempelmaksu tõttu. Tempelmaksu alla käivad samuti omavalitsuste perekonnaseisuametnikkude poolt eitavalt otsustatud vastuvaidluste puhul Siseministrile esitatavad kaebused, mis tuleb teadupärast esitada vastava omavalitsuse perekonnaseisuametniku kaudu (Perekonnanimekorraldamise seaduse § 3, RT 30 — 1935). Viimased on seepärast ka tempelmaksu tasumise kontrollijad. Siin tuleb silmas pidada, et Maksudevalitsuse seletuse põhjal 12. juunist 1935, nr. 131/g tuleb lugeda tempelmaksust vabaks kaebused, mis esitatakse perekonnanime või nime eestistada või halvatähendusliku eestipärase perekonnanime muuta soovija poolt, Perekonnanime korraldamise seaduse § 4 alusel.

Kuna, nagu nähtub eeltoodud seaduse tekstist, perekonnanime kaitseregistrit peetakse Siseministeriumis, võib tekkida arvamus, et omavalitsuste perekonnaseisuametnikkudel üldiselt ei tule tegemist teha kaitseregistrisse puutuvate küsimustega, välja arvatud eelpooltoodud küsimused, mis seisavad ühenduses vastuvaidluste ja kaebustega.

Tegelik elu aga näitab teist. Kodanikud, kes eestistavad oma perekonnanime, teevad seda praegu valdavas enamuses omavalitsuste perekonnaseisuametnikkude kaudu. Muutes perekonnanime, pöörduvad need kodanikud tihti ka kõiksuguste küsimustega perekonnanime alalt omavalitsuste perekonnaseisuametnikkude poole, kes tihti pole asjaga kursis, kes ei ole teadlikud ühe või teise küsimuse peenustes ja kes seetõttu pöörduvad seletuste saamiseks Siseministeriumi poole küll kirja-, küll telefoniteel. Ettetulevate küsimuste lahendamisele ongi pühendatud käesoleva artikli teine pool.

Kõigepealt peavad perekonnaseisuametnikud pidama silmas, et kaitseregistrisse võivad endid kanda lasta vaid need kodanikud, kellel on põline eestipärane perekonnanime või kes juba on muutnud oma perekonnanime tema võõrapärasuse või aga halva tähenduse või kõla tõttu eesti keeles. See endastmõistetav ja Perekonnanime korraldamise seaduse § 16 selgesti väljendatud mõte pole kahjuks kõigile omavalitsuste perekonnaseisuametnikkudele selge. Paaril korral on Siseministeriumi saabunud avaldusi, mis võeti vastu ja saadeti edasi perekonnaseisuametniku poolt ja millega palutakse kanda kaitser-

gistrisse perekonnanimi, mida kodanik ei kannagi veel, mille saamiseks ta vaid esitas sooviavalduse. Kuigi perekonnaseisuametnik tunnustas perekonnanime muutmise põhjuse küllaldaseks ja saatis vastava kuulutuse Riigi Teatajale, pole sellega veel kodanik omandanud seda perekonnanime, mille ainuõigusele ta pretenteerib kaitseregistrisse kandmisega. Isegi üks omavalitsuse perekonnaseisuametnik tahtis sarnaselt ette kaitsta oma tulevast perekonnanime. Niisugused lood — õnneks ei juhtu neid palju — sünnitavad asjatut kirjavahetust Siseministeriumi ja vastava omavalitsuse perekonnaseisuametniku vahel, sunnivad ministeriumi saadud raha tagasi saatma ja sellega kodanikule asjatu kulu kaela veeretama uuesti raha Siseministeriumile saatmise näol, kui perekonnanimi on juba lõplikult muudetud. Üldiselt tuleb märkida, et kodanikkude perekonnanime kaitseregistrisse kandmise avalduse vastuvõtmist omavalitsuste perekonnaseisuametnikkude poolt võib ainult tervitada kui sammu, mis kergendab perekonnanime eestistamise läbiviimist ja seetõttu teeb selle toimingut kodanikule vastuvõetavaks ja meeldivaks.

Perekonnanime kaitseregistrisse kandmiseks tuleb perekonnanime omanikul esitada sooviavaldus, milles tähendatakse: sooviavaldaja perekonnanimi ja nimi; sooviavaldaja naise ja laste nimed; sooviavaldaja endine perekonnanimi (kui pole tegemist põlise eestipärase perekonnanime omanikuga); kelle otsusega ja millal muudeti perekonnanime (Perekonnanime ja nimede korraldamise määruse § 16, RT 90 — 1935). Nagu tähendatud, võivad ka omavalitsuste perekonnaseisuametnikud võtta vastu neid sooviavaldusi edasitoimetamiseks Siseministeriumile. Sooviavaldusele tuleb lisandada 15 krooni, ja alles selle summa saabumise päevast Siseministeriumi loetakse vastav perekonnanimi kantuks kaitseregistrisse, rippumatult sellest, millal saabus sooviavaldus. Kui omavalitsuse perekonnaseisuametnik võtab sooviavalduse ja raha edasisaatmise enese peale, on soovitatav (juhu, kui perekonnanimi muudeti tema otsusega) korraga saata Siseministeriumile ka vastav perekonnanime muutmise toimik, sest ministerium nõuab selle niikuinii välja. Kui kaitseregistrisse soovitakse kanda põline eestipärane perekonnanime, tuleb põlise eestipärase perekonnanime olemasolu tõenduseks sooviavaldusele lisandada soo-

viavalda ja perekonnaseisutunnistus või sünnitunnistus (Perekonnanime ja nime korraldamise määruse §16). Sooviavaldu ühes lisadega on tempelmaksuvaba tempelmaksu tariifi nr. 1 erandi 33 põhjal, sest tunnistus perekonnanime kandmisest perekonnanime kaitseregistrisse ise on tempelmaksuvaba tariifi nr. 10 erandi 8 põhjal, kuna tunnistuse eest võetakse kõnesoleva Perekonnanime korraldamise seaduse paragrahvi põhjal erimaksu 15 krooni suuruses, mis läheb riigile.

Mida tuleb mõista põlise eestipärase perekonnanime all? Sellele vastab Perekonnanime korraldamise seaduse selguskiri, mille järgi põlise eestipärase perekonnanime all mõistetakse eestipäraselt perekonnanime, mida vastav kodanik kandis enne 17. detsembril 1919, s. o. enne esimese perekonnanime muutmist reguleeriva seaduse kehtimapanemist.

Kas igauks võib taotleda oma perekonnanime kandmist kaitseregistrisse? Minu arvates mitte; seda ei saa näiteks teha abieluline, sellel seisukohal asub ka Kohtuministeriumi nõunik J. Klesment. Kuna Perekonnanime korraldamise seaduse § 9 p. 1 järgi tähendatakse perekonnanime muutmise sooviavaldu muide naise nimi ja kuna naine kannab BES § 5 põhjal mehe perekonnanime, saab abieluline olidat perekonnanime muutmise soovi avaldada ainult abielumees. Isegi naise nõusoleku allkirja ei nõua kehtiv seadus vastandina endisele Nimekorraldamise seadusele ja kõigile tema eelkäijatele (Nimekorraldamise seaduse § 11, RT 52 — 1934; Perekonnanime muutmise seaduse § 1, RT 57 — 1930, Perekonnanime muutmise seaduse § 4, RT 2/3 — 1920). Sellest kõigest tuleb minu arvates järeledada, et perekonnanime omanikuks kõnesoleva Perekonnanime korraldamise seaduse paragrahvi mõttes on abielumees ja ainult tema võib taotleda perekonnanime kaitseregistrisse võtmist, mida veel aitab tõendada Perekonnanime ja nime korraldamise määruse § 16, mille järgi perekonnanime kaitseregistrisse kantakse muide „...sooviavalda naise ja laste nimed“. Järelikult oleneb mehest, kellele oma sugulastest ta lubab võtta sama perekonnanime, mida ta ise kannab. Kui asuda teisele seisukohale, s. o. et ka abieluline võib taotleda perekonnanime kandmist kaitseregistrisse, siis võib juhtuda, et oma perekonnanime eestistanud abielumehe sugulased (näiteks vanemad või vennad-õed)

ei saa enesele võtta sama perekonnanime, mida kannab nende sugulane, kes varem kandis sama perekonnanime, mis nemadki, kuna abielunaise sugulased, kellel sageli puudub igasugune side uue perekonnanimega, viimase võivad võtta enesele abielunaise nõusolekul.

Kui kaitseregistrisse kandmisesooviavaldu esitajaks on perekonnanime eestistanud või eestipärase, kuid halvakoalalise või -täendusliku perekonnanime muutnud kodaniku õigusjärglased, tuleb viimastel tõendada oma õigust kanda perekonnanime kaitseregistrisse, s. o. tõendada, et nad tõesti ongi selleks õigustatud õigusjärglased, mida võib teha näiteks perekonnaseisutunnistuse esitamisega.

Perekonnanime ei saa kanda kaitseregistrisse kõik kodanikud, kellel on eestipärane perekonnanime, vaid ainult need, kellel on põline eestipärane perekonnanime või kes on eestistanud oma perekonnanime või muutnud oma eestipärase perekonnanime tema halva kõla või tähenduse tõttu. Seda kipuvad üksikud omavalitsuste perekonnaseisuametnikud unustama ja viivad seetõttu mõne kodaniku eksitusse. Nii ei saa, näiteks, kaitseregistri kaudu kaitsta oma perekonnanime need kodanikud, kes on muutnud oma perekonnanime soovist alal hoida sugukonnanime või põhjusel, et endine perekonnanime oli laialt tarvitusel. Peab tähendama, et kehtiv seadus on ses mõttes siiski avaram kui endine Nimekorraldamise seadus ja Perekonnanime korraldamise seadus § 16 algredaktsioon (RT 91 — 1934): seal lubati kaitseregistri kaudu kaitsta oma perekonnanime vaid neile kodanikkudele, kes olid eestistanud oma perekonnanime. Kaitseregistri sisseseadmise peamotiiviks oli nimelt selle küsimuse propagandiline külg. Taheti muide ka kaitseregistri abil viia inimesi perekonnanime eestistamisele, luues olukorra, kus inimene, kes eestistas oma perekonnanime, võis oma soovil jääda ühes perekonnaga ainsaks oma uue perekonnanime kandjaks. Tegelik elu sundis siiski sellest mõttest loobuma: oli ülekohtune asetada paremasse seisukorda neid perekondi, kes saja aasta eest olid sündinud või ise enesele võtnud võõrapärase perekonnanime, võrreldes näiteks nendega, kes enesele valisid ilusa eestipärase perekonnanime või kellele määrati pilkena nende inimeste üle mõni halvatahenduslik eestipärane perekonnanime. Olgu veel tähendatud, et ka need perekon-

nanimeta kodanikud, kellele on määratud perekonnanimi või kes ise on enesele valinud perekonnanime, ei saa oma perekonnanime lasta kanda kaitseregistrisse, mida eriti tuleb silmas pidada Petserimaa ja Naroova tagustes valdades, kus sarnaseid kodanikke puhteestipäraste perekonnanimedega elab õige palju.

Perekonnanimede ja nimede korraldamise määruse § 16 põhjal antakse kaitseregistrisse kantud perekonnanime omanikule tunnistus tema perekonnanime kandmise kohta kaitseregistrisse.

Kui kodanikul on kaks perekonnanime, millest üks on kantud kaitseregistrisse, nagu näiteks Ranna-Rand, ja tema soovib kahest perekonnanime teisendist võtta ainsa perekonnanime ainult ühe ja nimelt selle, mis on kantud perekonnanimede kaitseregistrisse, võib talle selle määrata, kuna ta tegelikult kannabki seda perekonnanime. See on ka ainus juhtum, kus perekonnanimi ei ole kaitstud kaitseregistri kaudu. Kodanik peab sarnasel korral dokumentide varal tõeks tegema, et ta tegelikult kannab mitut perekonnanime, nende seas ka seda, mis on kantud mõne teise kodaniku poolt kaitseregistrisse. Olgu veel tähendatud, et sarnaste juhtude lahendamine ei kuulu omavalitsuste perekonnaseisuametnikkude võimkonda, vaid Sisemistri kompetentsi, sest kahe või rohkem perekonnanime teisendist ühe tarvitamisele võtmise ainsa perekonnanimena ei kuulu lahendamisele lihtsustatud vaid ainuüksi harilikus korras.

Nõusoleku andmise allkirja tõestamist ei nõuta, kuna Perekonnanimede korraldamise seadus ei sea üles sarnast nõuet; harilikult ei tekkigi vajadus allkirja tõestamise järgi, sest perekonnanime omaniku allkiri on Siseministeriumis olemas: soovivaldusel kanda perekonnanime kaitseregistrisse. Kui omavalitsuse perekonnaseisuametnikul tekib kahtlus allkirja ehtsuses, võib ta selle saata Siseministeriumile võrdlemiseks ministeriumis oleva allkirjaga. Suguluse tõestamist samuti ei nõuta, kuna Perekonnanimede korraldamise seadus ei sea üles säärast nõuet. Pealegi ei saa arvata, et oma perekonnanime kaitseregistri kaudu kaitstud kodanik hakkaks nõusolekut andma võhivõrastele isikutele, sest sarnasel juhul kaob kaitseregistrisse kandmise mõte. Nõusolek perekonnanime määramiseks tuleb tempelmaksust vabaks lugeda kui eraisikute omavaheline kokkulepe, mida aga mitmed

omavalitsuse perekonnaseisuametnikud seni pole alati silmas pidanud.

Kui naiskodaniku kaitseregistrisse kantud perekonnanimi muutub tema abiellumise tõttu, ei saa tema minu arvates nii kaua, kui ta kannab teist perekonnanime, lubada teistele võtta kaitseregistrisse kantud perekonnanime; seda võib ta teha, kui ta on tagasi saanud endise, s. o. kaitseregistrisse kantud perekonnanime (näiteks abiellulahutuse puhul neiupõlve perekonnanime tagasisaamise tõttu), sest Perekonnanimede korraldamise seadus kõneleb perekonnanime omanikust.

Kaitseregistrisse kantud andmeid võib muuta perekonnanime omaniku sellekohasel soovil vastavate tõenduste esitamisel, näiteks tema nime osas, kui ta on hiljem muutnud oma nime, või täiendada, kui ta hiljem on näiteks abiellunud või talle on sündinud lapsed. Need hilisemad avaldused ei kuulu tempelmaksustamisele Perekonnanimede korraldamise seaduse § 4 põhjal, kui on tegemist perekonnanime eestistamisega või eestipärase perekonnanime muutmiselega tähenduslikkudel põhjustel. Küll aga kuuluvad tempelmaksustamisele põlise eestipärase perekonnanime omaniku sarnased avaldused (Maksudevalitsuse seletus 26. juunist 1935, nr. 136/G).

Tähtpäev 17. detsember 1919 on võetud Perekonnanimede korraldamise seadusse seepärast, et sel päeval hakkas maksma esimene perekonnanimede muutmise puutuv seadus Eestis, nimelt Perekonnanime muutmise seadus (RT 2/3 — 1920).

Kaitseregistrisse kantud perekonnanimed avaldatakse Perekonnanimede ja nimede korraldamise määruse § 17 põhjal Riigi Teataja Lisas. Siinkohal tuleb omavalitsuste perekonnaseisuametnikkude tähelepanu veel kord juhtida sellele asjaolule, et kaitseregistrisse kantud perekonnanimesid ei saa määrata ilma vastava perekonnanime omaniku kirjaliku nõusolekuta teistele kodanikkudele, mille vastu perekonnaseisuametnikud ikka veel kipuvad eksima. See sagedane eksimine tuleb sellest, et ei panda tähele Riigi Teataja Lisas ilmuvaid kuulutusi perekonnanimede kaitseregistrisse kandmise kohta. Kõige otstarbekohasem on eksimuste ärahoidmiseks seada kokku tähestikulises järjekorras korraldatud kaitseregistrisse kantud perekonnanimede nimekiri. Siseministerium saatis omal ajal kõigile omavalitsuste perekonnaseisuametnikkudele laiali

sarnaselt koostatud trükitud nimekirja. See on nüüd muidugi ammu vananenud, kuid seda nimekirja oleks perekonnaseisuametnikud ise võinud kogu aeg täiendada, nagu mõned seda on teinudki. Võib olla koostab ministeerium käesoleva või tuleva kuu jooksul uue sarnase nimekirja ja saadab selle laiali perekonnaseisuametnikkudele, kellel siis tuleks kindlasti selle eest kanda hoolt, et see alati värske oleks ja sisaldaks viimaseid andmeid, muidu ta kaotab jällegi oma väärtuse.

Kui soovitakse vastava kirjaliku nõusoleku olemasolul võtta kaitseregistrisesse

kantud perekonnanime omavalitsuse perekonnaseisuametniku kaudu, tuleb viimasel sooviavalduse kuulutuse saatmisel Riigi Teatajale kuulutuse lõppu märkida, et soovitud perekonnanime võtmiseks on kaitseregistrisesse kantud perekonnanime omaniku kirjalik nõusolek; vastasel korral saadab ministeerium, kes muidugi midagi ei tea nõusoleku andmisest, kuulutuse omavalitsuse perekonnaseisuametnikule tagasi, millega tekitatakse asjatut kirjavahegi (Siseministeeriumi Üldosakonna ringkiri kõigile omavalitsuste perekonnaseisuametnikkudele 24. maist 1935, nr. 751).

Riigikohtu otsuseid.

*Kas riigilt pensioni saajad on isikumak-
sust vabad?*

Vastus: eitav.

Asja arutanud ja prokuröri arvamuse kuulunud leiab Riigikohtu, et rahukohtuniku otsus tuleb tühistada. Rt 25 — 1932. a. nr. 196 all väljakuulutatud seaduse § 9 alusel on isikumaksust vabad riigi, omavalitsuste või eraisikute poolt ülevalpeetavad, samuti ka riigi või omavalitsuste paiuki või abiraha osalised isikud. Pensionääre selles § 9 ettenähtud ei ole ja seepärast puudus rahukohtunikul alus volikogu otsuse tühistamiseks. Täiesti õige on kaebaja väide, et pensionääre ei saa võrrelda paiuki ja abiraha saajatega, sest pensioni saamise õigus on ka isikuil, kes omavad varandusi, nagu käesoleval korral N. N., kellel on koguni kinnisvara.

(RkHA toim. nr. 89 — 1935.)

*Kas vallasekretäri võib
kõigis asjus asendada sel-
leks valitud volikogu liige?*

Vastus: eitav.

Vallavolikogude valimise ja vallavolikogude ning vallavalitsuste korraldamise seaduse § 69 järgi kirjutab vallavolikogu koosolekuil protokollil vallasekretär ja ainult juhtudel, kui arutatakse vallavalitsuse tegevust, valib volikogu volinikkude hulgast protokollikirjutaja. Teisi juhtumeid vallasekretäri asendamiseks protokollil kirjutamisel seadus ette ei näe ega näe ette ka vallavolikogude kodukord. Seepärast peab volikogu koosolekuil protokollijaks olema vallasekretär, välja arvatud juhtum, kui arutatakse vallavalit-

suse tegevust. Ekslik on arvamus, et vallasekretäri võib kõigis asjus asendada selleks valitud volikoguliige, kui sekretär või sekretäriabi on olemas, sest seadus säärast asendamist ette ei näe. Ei õigusta seesugust asendamist ka sekretäri loobumine protokollimisest või asjaolu, et otsused, mis protokollitud valitud protokollija poolt, ei ole moonutatud ja et asendamine ei kutsunud esile teisi seaduse rikkumisi.

(RkHA toim. nr. 80 1 — 1935.)

*Kui maad koolijuhatajale
ja õpetajatele andmiseks ei
jätaku alammäärانى, kas
siis võib kooliteenijale
maad anda üle alammäära?*

Vastus: eitav.

Avalikkude algkoolide seaduse § 32 on ette nähtud koolijuhataja, õpetaja ja kooliteenija maade alammäär. Kuid ei ole § 32 mõtte kohane, et vallaomavalitsus toimetab maade jagamist nõnda, et koolijuhataja saab maad alla seaduses ettenähtud alammäära, kooliteenija aga saab maad kaugelt üle alammäära. Üle seaduses ettenähtud alammäära võib vallaomavalitsus maad kooliteenijale anda üksnes juhul, kui koolijuhataja ja õpetajad on maaga varustatud seaduses ettenähtud normis ja maad jätkub üle alammäära. Ei ulatu aga maad andmiseks koolijuhatajale ja õpetajatele alammäärانى, siis ei või kooliteenijale maad anda üle alammäära.

(RkHA toim. nr. 81 1 — 1935.)

Küsimusi ja vastuseid.

Küsimus nr. 4. Kaitsevärke võetud ja sealt vabastatud isikute isikumaksust vabastamise tähtaegadest. Millisest tähtajast tuleb arvata isikumaksust vabastatuks kaitsevärke võetud ja sealt vabastatud isikud?

Vastus: Kaitseväreteenistuse seaduse (RT 43 — 1926) § 35 järgi tuleb kaitsevärke võetud isikud vabastada isikumaksust sellest tähtajast, mil nad kaitsevärke võeti kogu seal teenimise aja jooksul ja pärast kaitseväreest vabastamist veel ühe aasta jooksul, arvates vabastamise tähtajast.

Küsimus nr. 5. Linna piirides asuvate vallaomavalitsuse kinnisvarade maksustamisest. Kas käivad linna administratiiv piirides asuvad vallaomavalitsuse hooned: vallamaja, algkoolimaja ja eriti vanadekodu linnaomavalitsuse kasuks kinnisvarade hindamise maksu alla; millisel määral ja millise seaduse alusel on linnal õigus seda maksu omavalitsuse hoonetelt, ja kruntidelt võtta.

Vastus: Linna sissetulekute, väljaminekute, eelarvete ja aruannete seadus (VSKK 274 — 1917, art. 2010) ei näe ette linna piirides asuvate vallaomavalitsuse kinnisvarade vabastamist linna maks võetavatest maksudest. Järelikult linn võib neid kinnisvarasid maksustada ühtlastel alustel muude kinnisvaradega.

Küsimus nr. 6. Maksude arvestamisest eelarve tuluna. Valla arvepidamise korra § 13 järgi täidetakse eelarve selle aasta jooksul, milleks ta koostatud. Kas sellepärast maksude summad tulevad eelarve lahtrites 3—5 tulevad näidata need, mis aasta jooksul tõesti laekuda võivad, aga mitte maksuraamatute lõpusummad.

Vallasekretär.

Vastus: Vallaval. arvep. korra (RT 23 — 1932) määrab vallavalitsuse majandusliku tegevuse aluseks aastaelarve, mis sisaldab kõik vallaomavalitsuse tulud ja kulud, mille kaudu võetakse kõik tulud ja makstakse kõik kulud. § 11 nõuab eelarve tulu- ja kulumäärade põhistamist seaduslike alustega ja selgitavate andmetega ning arvatlustega (kalkulatsioonidega). Järelikult, eelarvesse ei või võtta kahtlasi tulusid, vaid

peab võtma just niisugused tulud, mis laekuma peaksid. Kuna vallavalitsuse majandusliku tegevuse aluseks on eelarve, siis selle lahtrites 6 ja 7 (mitte 5) ettenähtud maksude kogusummad peavad võrduma nii maksuderaamatu kui eelarve tulude raamatu vastavate summadega ja maksud tulevad arvestada järgmiselt:

1. Maksuderaamatus iga eriliigi maksud arvestatagu kahes osas: a) määraliste maksudena ja b) ülemääraliste maksudena, nii nagu määratud ja nõutakse Vallaval. arvep. korra § 70 kolmanda lõikega. Määraliste maksude osas arvestatagu lahtrites 7-ndas ja 12-ndas eelarvete debitoride arvele kantud maksuvõlad ning lahtrites 8-ndas ja 13-ndas jooksva aasta eelarvega määratud maksud, kusjuures peavad võrduma: lahter 7-nda kogusumma pearaamatu eelarvete debitoride arve algussaldo vastava osaga ning lahter 8-nda kogusumma jooksva aasta eelarvega määratud vastava maksu kogumääraga. Ülemääraliste maksude osas arvestatagu lahtrites 8-ndas ja 13-ndas eelarveaasta jooksul juhtumisi avastatud ja juurdetulnud maksud kui ka kõik laeku- eelmiste aastate kahtlased maksuvõlad.

2. Jooksva aasta nii määraliste kui ülemääraliste maksude tasumised märgitagu ja ühiselt võetagu kokku maksuderaamatus lahter 13-ndas, mõlemad ühiselt arvestatagu jooksva aasta tuluks ja kantagu eelarve tulude raamatusse vastava maksu arvele, nii nagu määravad ja nõuavad Vallaval. arvep. korra §§ 60 ja 71, nimelt: isikumaksud — isikumaksu arvele ptk. I § 4 alla, maksud äriulistest tööstusettevõtetelt — ptk. I § 5 alla, maksud aurumasinatelt — ptk. I § 6 alla, jne.

3. Maksuderaamatu lõpetamisel nii kustutatud kui kahtlaseks muutunud maksud kantagu lahtrisse 17-ndasse, juurdetähtendamisega märkuste lahtris 19-ndas: kustutatud maksudele — „kustutatud vallavolik. otsusega (aasta, kuupäev, nr., p.)“, kahtlaseks muutunud maksudele — „kahtlane maksuvõlg“. Nii kustutatud maksud kui kahtlased maksuvõlad võetagu kokku eraldi ja lõpukokkuvõttes mõlemad kokkuvõttesummad märgitagu eraldi üksteise järele.

Vastutav toimetaja: A. Loorits. Väljaandja: Eesti Maaomavalitsuste Liit.

Trükikoda J. Roosileht & Ko. Tallinnas, Lühikejalg 4.